

3. A VÁLSÁG HATÁSA A KÜLÖNBÖZŐ TÁRSADALMI CSOPORTOKRA

3.1. A LEZÁRÁSOK HATÁSA AZ ANYÁKRA

SZABÓ-MORVAI ÁGNES & VONNÁK DZSAMILA

Bevezetés

Ebben az alfejezetben azt vizsgáljuk, hogy hogyan változott a kisgyermekes nők munkapiaci helyzete a koronavírus-járvány során. A járvány kitörése óta a gyermekek nappali ellátása többször is szünetelt, és ez nagy terhet rótt a családokra. Az intézménybezárások idején a kisebb gyermekek szüleinek otthon kellett maradniuk gyermekeikkel. A hagyományos családon belüli munkamegosztás miatt Magyarországon általában a nők a gyerekekkel, a férfiak pedig kereső tevékenységgel (*Szabó-Morvai*, 2018) foglalkoznak többet, így a legtöbb családban ilyenkor inkább az anyák maradtak otthon a gyerekekkel. Sok anya emiatt nem tudta ellátni megfelelően munkáját, aminek következtében elvesztette állását, akár ki is lépett a munkaerőpiacról.

A háttér

A vizsgálathoz a KSH Munkaerő-felmérésének (MEF) adatait használjuk. A MEF a lakosság demográfiai és munkaerőpiaci jellemzőiről tartalmaz információkat. Mintánkat a 25 és 45 év közöttiek alkotják. Vizsgálatunkban azokra az anyákra koncentrálunk, akiknek legkisebb gyermeke elmúlt 4 éves, de még nem töltötte be a 11. életévét. Ez a korosztály az, amikor az anya már nagy eséllyel visszatért a munkaerőpiacra (3 éves korban kötelező megkezdeni az óvodát),¹ de a gyermek még nem elég önálló, aktívan igényli a felnőtt jelenlétét.

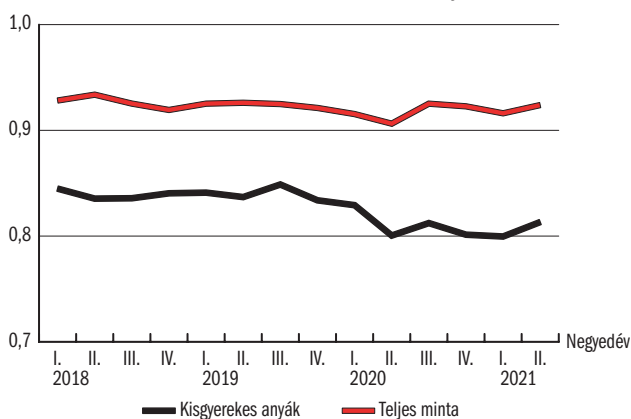
A vizsgált időszak során többször is szünetelt a gyermekek nappali ellátása. A járvány kitörése után legelőször 2020. március 16-án zártak be országszerte a köznevelési intézmények. Az iskolákban egészen a nevelési év végéig szünetelt a gyermekek nappali ellátása, a bölcsődékbe és óvodákba pedig május végén (vidéken), június elején (Budapesten) térhettek vissza a gyermekek. Ezt követően a második hullámban, 2020. november 11-én a középiskolákban átálltak a tanterven kívüli digitális oktatásra. Ebben az időszakban a bölcsődékben, az óvodákban és az általános iskolákban nem volt tartós szünet, csak rövidebb – megbetegedések miatt – eseti bezárások voltak. A harmadik hullámban 2021. március 8-án zártak be országszerte a köznevelési intézmények, a kisebb gyermekek április 19-én térhettek vissza az intézményekbe, míg a felsősöknel és középiskolásoknál május 10-ig maradt a digitális munkarend.

Azt vizsgáljuk, hogy kisgyermekes anyák munkaerőpiaci helyzete hogyan változott a gyermekfelügyelet kiesése miatt munkaerőpiaci szempontból kevésbé érintett csoporthoz képest. Fontos megjegyezni, hogy más csoportok munkaerőpiaci helyzetét is érintette a gyermekek nappali ellátásának szüne-

¹ Nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény.

teltetése. Bizonyára volt olyan család, ahol az apa maradt otthon a gyermekkel. Ugyanakkor az ellentétes hatás is elképzelhető, vagyis a kisgyermekes anya munkájának kiesése miatt az apa munkája még fontosabb lett, így egy esetleg állásvesztés esetén az apa hamarabb vállalt újra munkát. Ezenkívül nagyobb gyermekek esetén is elképzelhető, hogy valamelyik szülő az állása rovására otthon maradt a gyermekkel. Tehát nincs egyértelmű kezelt és kontrollcsoportunk. Így valójában azt vizsgáljuk, hogy a leginkább érintett csoport helyzete átlagosan hogyan változott a többiekéhez képest. A 3.1.1. ábrán a 25 és 45 év közöttiek aktivitási arányának alakulása látható a teljes mintára és a kisgyermekes anyákra vonatkozóan.

3.1.1. ábra: Aktivitási arány

Megjegyzés: Az aktivitás arány alakulása 2019. I. negyedévé és 2021. II. negyedévé között a 25 és 45 év közötti teljes népességre és olyan anyákra vonatkozóan, akiknek legkisebb gyermeke 4 és 10 év közötti.

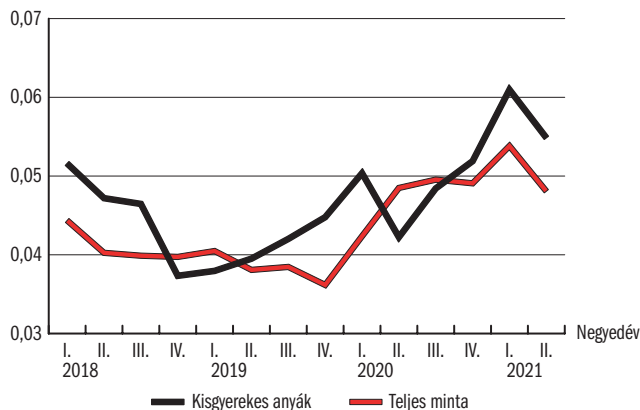
Forrás: Saját számítás a KSH MEF adataiból.

Látható, hogy a koronavírus-járvány kitörésekor, 2020 második negyedévében volt egy visszaesés, a harmadik negyedévben pedig korrekció. Kisgyermekes anyák esetén hasonló a mintázat, de a visszaesés a második negyedévben erősebb volt, és az ezt követő időszakban is végig alacsonyabb maradt. A MEF adatai alapján a 25–45 éves korcsoportban a 2020 második negyedévében inaktív státusba kerülők esetében némileg átrendeződött a kapott transzferek szerkezete. Csökkent azok aránya, akik korhatár előtti nyugdíjban vagy rokkantsági nyugdíjban részesülnek, és növekedett azok aránya, akik gyed- vagy gyet-elátásban, illetve valamilyen egyéb járadékban vagy pótlékban részesülnek.

A 3.1.2. ábra a munkanélküliségi ráta alakulását mutatja. A teljes mintát tekintve 2020 második negyedévében növekedést látunk. Kisgyermekes anyák esetén viszont érdekes a mintázat: 2020 második negyedévében visszaesést látunk, a harmadik negyedévben pedig megugrást, onnan pedig növekedés egészen 2021 első negyedévéig. Elsőre meglepő lehet, ha azonban figyelembe vesszük, hogy 2020 második negyedévben sok anya kilépett a munkaerőpi-

acról, majd a harmadik negyedévben sokan visszaléptek, kiderül, hogy a kisgyermekes nők munkanélküliségi rátáját ebben az időszakban inkább az aktívák száma mozgatja.

3.1.2. ábra: Munkanélküliségi ráta

Megjegyzés: A munkanélküliségi ráta alakulása 2019 I. negyedévé és 2021 II. negyedévé között a 25 és 45 év közötti teljes népességre és olyan anyákra vonatkozóan, akiknek legkisebb gyermeke 4 és 10 közötti.

Forrás: Saját számítás a KSH MEF adataiból.

A továbbiakban regressziók segítségével összehasonlítjuk a kisgyermekes anyák és a népesség többi része (vagyis a nem kisgyermekes nők² és férfiak) foglalkoztatási mutatóinak bezárások előtti és utáni időszakok közötti átlagos változását. Két függő változót vizsgálunk: az egyik a munkaerőpiaci aktivitás kétértékű változója, amelynek 1 az értéke, ha az egyén megjelenik a munkaerőpiacon (vagyis foglalkoztatott vagy munkanélküli) és 0, ha inaktív. A másik pedig a munkanélküli státusz kétértékű változója, amely 1 értéket vesz fel, ha az egyén munkanélküli és 0-t, ha foglalkoztatott.³ A kulcs magyarázó változóink a kisgyermekes anyákat és a bezárások utáni időszakot jelölő kétértékű változók és ezek interakciója. Az interakciós változó együtthatója mutatja a bezárások hatását a kisgyermekes anyákra. A vizsgálat során kontrollálunk az iskolai végzettségre, korra, nemre, háztartási jellemzőkre, családi állapotra, megyére, trendre, szezonálisra. A vizsgálathoz 2016 első negyedévé és 2021 második negyedévé közötti adatokat használunk.

Eredmények

Az 3.1.1. táblázat mutatja az eredményeket. Az (1) oszlop becslésében a függő változó a munkaerőpiaci aktivitás. A bezárást követően átlagosan 2,4 százalékponttal nőtt annak valószínűsége, hogy a férfiak és a nem kisgyermekes anyák elhagyják a munkaerőpiacot. A *kisgyermekes anya* változóhoz tartozó együttható mutatja, hogy már a járvány előtti időszakban is a népesség többi részéhez képest átlagosan 5 százalékponttal alacsonyabb volt a valószínűsége,

² Tehát gyermek nélküli nőket és olyan anyákat, akiknek legidősebb gyereke 10 évnél idősebb.

³ Inaktívak nincsenek ekkor a mintánkban.

hogy egy kisgyermekes anya megjelent a munkaerőpiacon. Az intézmény bezárását követően ez a különbség további 3,2 százalékponttal nőtt.

3.1.1. táblázat: A lezárások hatásának regressziós becslése a kisgyermekes munkaerőpiaci helyzetére

Függő változó	Munkaerőpiaci aktivitás	Munkanélküli státus
	(1)	(2)
Bezárást követő időszak	-0,024** (0,010)	0,012 (0,009)
Kisgyermekes anya	-0,050*** (0,009)	0,006 (0,006)
Kisgyermekes anya × Bezárást követő időszak	-0,032*** (0,010)	0,004 (0,004)
R ²	0,100	0,035
Megfigyelések száma	98 808	89 602

Megjegyzés: OLS-becslések.

Függő változók: Munkaerőpiaci aktivitás kétértékű változó, amelynek 1 az értéke, ha az egyén megjelenik a munkaerőpiacon és 0, ha munkanélküli. Munkanélküli státus kétértékű változó, amelynek 1 az értéke, ha az egyén munkanélküli és 0, ha foglalkoztatott. Kisgyermekes anya: olyan anya, akinek legkisebb gyermeke 4 és 10 év közötti. Bezárást követő időszak: 2020 második negyedéve és az azt követő időszakok. A táblázatban nem jelölt kontrollváltozók: iskolai végzettség, kor, nem, háztartásban élők száma, háztartásfő és hozzá fűződő viszonya, családi állapot, megye, trend, hónap kétértékű változók. Zárójelben megye szinten klaszterezett robusztus standard hibák.

*** 1 százalékos, ** 5 százalékos, * 10 százalékos szinten szignifikáns.

Forrás: Saját számítások.

A (2) oszlop becslésével a munkanélküliségi státust vizsgáljuk. Az eredményekből azt látjuk, hogy a pandémia előtt és alatt sem tért el kisgyermekes anyák munkanélküliségi valószínűsége a többiekétől.

Eredményeink alapján arra következtethetünk, hogy a legtöbb anya, aki nem tudta ellátni munkáját azért, mert otthon kellett maradnia a gyermekeivel, kilépett a munkaerőpiacról. Ennek egy része foglalkoztatásból történő kilépést, más része pedig munkakeresői státusból való kilépést jelentett. A kilépések hatására megnövekedett a kisgyermekes anyák munkaerőpiaci hátránya a többi csoporttal szemben, és ez a hátrány a 2021 közepéig-végéig megmaradt. A jelenlegi adatok alapján még nem lehet eldönteni, hogy tartós hátrányt szenvedtek-e el a kisgyermekes anyák. Ennek a kérdésnek a megválaszolásához szükség lesz hosszabb távú munkapiaci adatok elemzésére.

Következtetések

Tanulmányunkban azt elemeztük, hogy a pandémia alatti lezárások hatására hogyan változott a kisgyermekes nevelő nők munkaerőpiaci státusa. A legtöbb családban a gyermekek otthoni felügyelete nagyobb részt az anyák feladata, így a gyermekek nappali ellátásának szünetelése miatt az ő állásuk került inkább veszélybe.

Elemzésünkhöz a MEF 2016 első negyedéve és 2021 második negyedéve közötti adatainak segítségével vizsgáltuk meg, hogy a lezárásokat követően a kis-

gyermekes anyák mennyire viselkedtek másként a társadalom többi részétől. Becsléseink alapján a köznevelési intézmények bezárását követően a társadalom többi részével összehasonlítva 3,2 százalékponttal jobban nőtt annak valószínűsége, hogy egy kisgyermekes anya elhagyta a munkaerőpiacot. A munkaerőpiacon maradó kisgyermekes anyák munkanélküliségi valószínűsége viszont nem változott szignifikánsan különbözően a munkaerőpiac többi csoportjától.

Hivatkozás

SZABÓ-MORVAI ÁGNES (2018): [Háztartási munkamegosztás](#). Megjelent: *Fazekas Károly–Szabó-Morvai Ágnes* (szerk.) *Munkaerőpiaci tükrök*, 2017. MTA KRTK KTI, Budapest, 168–171. o.